

АНОТАЦІЯ

Кільчицька А.О. Особливості інтерпретації клавесинних сюїт Ж.-Б. Форкере в контексті французьких традицій інструментального виконавства першої половини XVIII ст. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту на здобуття творчого ступеня доктора мистецтв за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» (галузь знань 02 «Культура і мистецтво»). – Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури та інформаційної політики України, Київ, 2023.

Зміст анотації.

Історично поінформоване виконавство вже давно і невід’ємно є важливою складовою вітчизняного музичного ландшафту. Протягом останніх десятиліть його представниками здійснено низку фундаментальних досліджень, присвячених широкому колу відповідної проблематики.

Разом з тим, велика кількість явищ/діячів/творів мистецтва минулого ще й досі чекають на своє наукове осмислення. В їх числі – творчість Антуана та Жана-Батіста Форкере (батька й сина), які є авторами п’яти сюїт (32 п’єс), написаних в оригіналі для віолі да гамба та транскрибованих для клавесину. В зарубіжному музикознавстві клавесинні транскрипції Форкере залишаються поза увагою. Причини цього можна пояснити. Зокрема, автори наявних робіт фокусуються передусім на вивченні гамбової версії – першооснови. Для дослідників же клавесинного мистецтва постать Форкере знаходиться на периферії інтересів, оскільки композитори-клавесиністи середини XVIII століття традиційно залишаються в тіні потужних творчих постатей Ф. Куперена-Великого та Ж.-Ф. Рамо; до того ж обидва Форкере, власне, і не були клавесиністами.

Попри це, клавесинні транскрипції є цінним артефактом французького музичного мистецтва досліджуваного періоду. Яскраві, віртуозні, експресивні і поетичні, вони проявляють певні стильові тенденції, ілюструють інструментальні традиції і являються, так би мовити, окремим важливим пазлом не тільки клавесинного доробку, а й загальної картини всього виконавського мистецтва епохи. Зрештою, ці твори затребувані в репертуарі багатьох клавесиністів в усьому світі, в тому числі і в Україні.

На жаль, в Україні немає жодної роботи, присвяченої творчості Форкере, а клавесинні сюїти, фактично, відсутні у науковому обігу українського музикознавства. Означені моменти і зумовлюють **актуальність даного дослідження.**

Мета наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту – на основі зарубіжних та українських досліджень, а також власного досвіду виконавської роботи дати теоретичні і методичні засади для освоєння клавесинних творів

Форкере у вітчизняній виконавській практиці історично поінформованого виконавства.

Наукова новизна. Вперше у вітчизняному музикознавстві твори Форкере стали об'єктом цілісного дослідження. Систематизовано наявні на сьогодні відомості щодо діяльності Антуана та Жана-Батіста Форкере та досліджено п'ять клавесинних сюїт їх авторства. Визначено риси стилю, розглянуто питання інтерпретації та запропоновано методику опрацювання даних творів у виконавській практиці.

На підставі наявної на даний момент інформації представлено біографічні відомості про батька та сина Форкере, факти творчої біографії, подано оцінку їх діяльності сучасниками, що свідчить про приналежність їх обох до музичної еліти Франції кінця XVII – Ії пол. XVIII ст.

Розглянуто історію створення сюїт та питання авторства. Транскрипції зберігають тональності та теситуру оригіналу і складені з винятковим знанням виконавської специфіки клавесина. У порівнянні з гамбовими творами, вони не є принципово іншими – художньо відмінними, а наявні в них фактурні відмінності зумовлені об'єктивними відмінностями в специфіці звуковидобування, властивій обом інструментам.

На підставі аналізу транскрипцій виявлено певні закономірності та визначено риси індивідуального стилю Форкере.

Більшість п'єс спирається на певну жанрову основу, яка ідентифікується за комплексом ознак та дозволяє стверджувати, що принцип компонування сюїт Форкере в цілому не пориває з французькою традицією (неповний «каркас» обов'язкових танців + факультативний дивертисмент).

Відзначено наявність в творах як французьких, так і італійських рис. Зокрема, французьку традицію представляють: поетичний образний стрій, прозора фактура, клавесинний лютневий стиль (фактурний прийом та виконавська манера *brisé*, жанр безтактової прелюдії), французькі жанрові моделі, ритм французької увертюри, тип орнаментування, характерне трактування місця і функції танцювальних жанрів в циклі.

До італійських рис музичного письма відносяться інструментальна (струнно-смичкова) природа віртуозної фактури творів Форкере (стрибки, перекладання рук, фігуровані пасажі, ламані арпеджіо тощо), пружність ритму, експресивність та активна спрямованість музичного руху, імітація гітарних виконавських прийомів або ударів кастаньєт, італійська жанрова модифікація жиги.

Зроблено висновок про доречність розгляду Форкере як представника т.зв. мішаного стилю (разом з Г. Муффатом, Й.С. Бахом, Г.Ф. Телеманом). Наголошено показовий характер факту надання назви «Форкере» (тобто очевидної самоідентифікації автора) твору, який написаний в жанрі куранти (символічного і надважливого для французької музики) і поєднує французьку та італійську стилістику.

Аналітичне дослідження творів та практичний досвід їх опрацювання в класі клавесину дозволив сформувати методику поетапної виконавської роботи, що полягає у ознайомленні з прототипом, визначенні стильової приналежності та художніх завдань, опрацюванні фактури. Носії характерних рис *клавесинного* інструментального стилю епохи, транскрипції Форкере, разом з тим, мають виразні ознаки впливу *віоли да гамба*, оскільки представляють собою адаптацію саме гамбових творів. Ця особливість не тільки зумовлює неповторний колорит п'єс, але й ставить перед виконавцями низку специфічних завдань. В їх вирішенні важливими є контроль свободи апарату, компактність рухів (кисть – аналог смичка), недопущення ударності та тиску на клавіатуру. Засобами створення художніх образів виступають артикуляційне різноманіття, робота з туше та часом, агогіка. Прослідковується залежність вибору виконавських рішень від приналежності твору до французької або італійської клавесинних традицій.

Робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини дослідження, висновків та додатків. Список літератури містить 121 позицію, з них 49 іноземними мовами.

Ключові слова. Бароко, клавесин, Форкере, сюїта, віола да гамба, французька клавесинна музика першої половини XVIII століття, транскрипція.

Kilchytska A. The interpretation specifics of harpsichord suites by J.-B. Forqueray in the context of French instrumental performance of the first half of XVIII century. – Qualification Academic Work, Handwritten.

Scientific rationale of an art project initiated to acquire an academic degree of the Doctor of Arts under the Specialty 025 “Musical Art” (Knowledge Area 02 “Culture and Art”). – Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, Kyiv, 2023.

Contents.

Historically informed performance has long been an integral part of the national musical arena. During the last decades, its representatives have carried out a number of fundamental studies devoted to a wide range of relevant issues.

However, a significant number of historical phenomena, actors, and works of art are still awaiting scientific understanding. Among them is the work of Antoine and Jean-Baptiste Forqueray (father and son), who are the authors of five suites (32 pieces), originally composed for the viola da gamba and later transcribed for harpsichord. The harpsichord transcriptions by Forqueray remain neglected in foreign musicology. There are several reasons for this neglect. Existing works primarily focus on the study of the gamba version as the prototype. For researchers in the field of harpsichord art, the figure of Forqueray remains on the periphery of interest, as composers-harpsichordists from the mid-18th century traditionally remain overshadowed by the influential creative figures of F. Couperin le Grand and J.-Ph. Rameau. Moreover, neither of the Forquerays were actually harpsichordists.

Nevertheless, the harpsichord transcriptions are valuable artifacts of French musical art from the studied period. They are characterized by their brightness, virtuosity, expressiveness, and poetry. They exemplify certain stylistic trends, illustrate instrumental traditions, and are a significant piece of the puzzle not only within harpsichord works but also within the broader context of performing arts from that era. These works are in demand in the repertoires of many harpsichordists worldwide, including in Ukraine.

Regrettably, in Ukraine, there is no dedicated work on the compositions of Forqueray, and the harpsichord suites are essentially absent from the scientific discourse in Ukrainian musicology. These points emphasize the importance and **relevance** of this study.

The purpose of this project is to provide theoretical and methodological foundations for the interpretation of Forqueray's harpsichord works in the domestic practice of historically informed performance, drawing from foreign and Ukrainian research, as well as personal performance experience.

Scientific novelty. In terms of scientific novelty, this study represents the first comprehensive examination of Forqueray's works in domestic musicology. It systematically organizes the available information about Antoine and Jean-Baptiste Forqueray, delving into their creative biographies and assessing their activities as noted by their contemporaries, highlighting their status within the French musical elite at the end of the 17th and 18th centuries.

The study also explores the history of the suites' creation and questions of authorship. The transcriptions maintain the tonality and tessitura of the originals and are crafted with a deep understanding of the specific performance nuances of the harpsichord. Compared to gamba works, they are not fundamentally different but offer distinctive artistic qualities. The textural differences arise from objective variations in the sound production specific to each instrument.

Through the analysis of the transcriptions, the study reveals certain patterns and identifies the individual stylistic features of Forqueray.

Most of the pieces are rooted in specific genre characteristics, identified by a set of features, which allows us to assert that the composition principle of the Forqueray suites does not deviate from the French tradition. It follows the pattern of incomplete "frameworks" of obligatory dances with optional divertissements.

The works exhibit both French and Italian characteristics. The French tradition is represented by elements such as poetic imagery, transparent texture, harpsichord lute style (textural reception and performance manner of *brisé*, unmeasured prelude genre), French genre models, the rhythm of the French overture, specific ornamentation, and a characteristic interpretation of the place and function of dance genres within the cycle. Italian influences on the musical writing include the instrumental (string-string) nature of Forqueray's virtuosic texture, such as jumps, hand crossings, intricate passages, broken arpeggios, etc. There is also an elasticity of rhythm, expressiveness, an active

direction of musical movement, and the imitation of guitar performance techniques or castanets. Italian genre modifications of the zigue are also evident.

The study concludes that it is appropriate to consider Forqueray as a representative of the so-called mixed style, alongside other composers like H. Muffat, J.S. Bach, and G.F. Telemann. It emphasizes the significance of naming the work "Forqueray," signifying the author's self-identification, in a composition written in the courante genre, which holds symbolic importance in French music and combines elements of both French and Italian stylistics.

The analytical research of the works and practical experience in their interpretation in harpsichord classes have enabled the development of a methodical approach to performance. This approach involves steps such as understanding the prototype, determining stylistic affiliations and artistic goals, and processing the texture. The harpsichord transcriptions, while bearing the characteristic features of the harpsichord instrumental style of the era, also retain clear signs of the influence of the viola da gamba, as they represent adaptations of gamba works. This unique feature adds a distinctive flavor to the pieces and presents specific challenges for performers, including control of finger freedom, compactness of movements (similar to bowing techniques), and the avoidance of excessive impact and pressure on the keyboard. Artistic image creation relies on articulation diversity, tempo control, and agogics. The choice of performance decisions depends on whether the piece aligns with French or Italian harpsichord traditions.

The study comprises an introduction, three main sections, conclusions, and appendices. The bibliography includes 121 items, with 49 in foreign languages.

Keywords. Baroque, harpsichord, Forqueray, suite, viola da gamba, French harpsichord music of the first half of the 18th century, transcription.

Список опублікованих праць за темою роботи

Кільчицька А.О. Творчість Форкере в умовах розвитку французького музичного мистецтва першої половини XVIII століття. // Актуальні питання гуманітарних наук: Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Вип. 38, том 1, 2021. С. 80-85.

Кільчицька А.О. Риси індивідуального стилю Ж.-Б. Форкере (на матеріалі творів для клавесина). // Музичне мистецтво і культура: Науковий вісник Одеської національної музичної академії ім. А.В. Нежданової. Вип. 34, кн. 2, 2022. С. 30-45.

Інформація про апробацію результатів дослідження

Кваліфікаційну наукову працю обговорено на засіданнях кафедри старовинної музики. Матеріали дослідження викладені в доповідях на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Презентовано творчий

мистецький проєкт на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва.
Теми доповідей і назва творчого мистецького проєкту:

1. Кільчицька А.О. «Іспанські традиції у європейській професійній музичній творчості (на прикладі сонат Д. Скарлатті)»: доповідь. II Всеукраїнський науково-творчий проєкт «Сучасне музикознавство та виконавство: від теоретичного музикознавства до виконавської практики». Семінар-практикум «Маловідомі факти у сучасному вітчизняному та європейському виконавстві: базові методологічні засади та шляхи осучаснення творчих розвідок». / Київська муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра. 17 листопада 2020 року. Київ.
2. Кільчицька А.О. Варіації на *basso ostinato* в клавірній сюїті кінця XVII – першої половини XVIII ст.: виконавські аспекти: доповідь. XXI Міжнародна науково-практична конференція «Молоді музикознавці» у рамках III Міжнародного науково-творчого проєкту «Музична культура сучасності: від наукового осмислення до репрезентації» / Київська муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра. 8-10 січня 2021 року. Київ.
3. Кільчицька А.О. Творчість Форкере: передумови, особливості, художні принципи: доповідь. Міжнародні Герасимовські читання – 2021: Звук і знак. Науково-практична онлайн конференція. / Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського. 16-18 квітня 2021 року. Київ.
4. Кільчицька А.О. «Клавесинні твори Ж.-Б. Форкере як віддзеркалення основних тенденцій розвитку французької клавесинної музики 1-ї половини XVIII сторіччя»: доповідь. III Всеукраїнський науково-творчий проєкт «Сучасне музикознавство та виконавство: від теоретичного музикознавства до виконавської практики». «Маловідомі факти у сучасному вітчизняному та європейському виконавстві: базові методологічні засади та шляхи осучаснення творчих розвідок». / Київська муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра. 15-16 лютого 2022 року. Київ.
5. Кільчицька А.О. Творчий мистецький проєкт «Особливості інтерпретації клавесинних сюїт Ж.-Б. Форкере в контексті французьких традицій інструментального виконавства першої половини XVIII ст.» на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва. 9 вересня 2023 року. Фойє залу імені академіка О.С. Тимошенка.